

2. Білецький В. С. Основи нафтогазової справи / В. С. Білецький, В. М. Орловський, В. І. Дмитренко, А. М. Похилко. – Полтава : ПолтНТУ, Київ : ФОП Халіков Р. Х., 2017. 312 с.
3. Склабінський В. І. Технологічні основи нафто- та газопереробки : навчальний посібник / В. І. Склабінський, О. О. Ляпощенко, А. Є. Артюхов. – Суми : Сумський державний університет, 2011. 186 с.: іл.
4. Чульфа Л. В. Впровадження компетентнісного підходу шляхом міжпредметної інтеграції на уроках хімії. Методичний посібник / Л.В.Чульфа – Вінниця: ММК, 2021. 92 с.

ГНУЧКІ ПІДХОДИ ДО НАДОЛУЖЕННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ: ВІД ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ДО СПІЛЬНИХ ПРАКТИК

Буйдіна О. О.

Полтавська академія неперервної освіти ім. М. В. Остроградського

Система освіти в Україні зіткнулася з критичною проблемою – значними освітніми втратами серед учнів – внаслідок безпрецедентних викликів, спричинених війною та пандемією COVID-19. Дослідження Державної служби якості освіти та PISA-2022 виявили значну нерівність в освітніх досягненнях, особливо серед учнів з сільської місцевості. Незважаючи на визнання соціально-економічних чинників, вплив специфічних умов навчання в умовах воєнного стану залишається недостатньо дослідженим. Тому виникає необхідність комплексного дослідження ефективних стратегій та підходів до компенсації цих втрат та подолання нерівності в доступі до якісної освіти.

Проблема освітніх втрат привертає увагу науковців як в Україні, так і за кордоном. Зарубіжні дослідники, зокрема М. Кухфельд, Т. На-Джаттурас, М. Дьондвер, Х. Золтан, Х. Ляо, С. Ма, Х. Сюе, у своїх працях зосереджуються на вивченні сутності освітніх втрат, їхньої зумовленості тривалими прогалинами в навчанні та негативним впливом на освітній процес, спричиненим закриттям шкіл і переходом на дистанційне навчання. Результати їхніх досліджень свідчать про те, що тривалі перерви в навчанні призводять до значного зниження академічних досягнень, особливо серед учнів із соціально вразливих груп. Важливим аспектом досліджень є також вивчення ефективності різних моделей надолуження освітніх втрат, зокрема, використання цифрових технологій та індивідуалізованих навчальних програм [7].

В Україні дослідження освітніх втрат в умовах воєнного конфлікту є актуальним напрямом наукових розвідок. О. Локшина та співавтори узагальнили міжнародний досвід подолання освітніх втрат, спричинених війною, акцентуючи увагу на необхідності забезпечення неперервності навчання та інтеграції біженців [4]. Г. Бичко та В. Терещенко проаналізували визначення, причини та наслідки навчальних втрат, визначаючи їх як «будь-яку втрату знань, умінь, навичок та/або уповільнення чи переривання академічного прогресу через паузи в навчанні конкретного учня». Вони виділили такі основні чинники цих втрат, як пропуски занять, неефективне викладання, тривалі незаплановані перерви, спричинені соціальними кризами, війнами та природними катаклізмами [1, с. 8].

Інститут педагогіки НАПН України розробив методичні рекомендації щодо діагностики та подолання втрат у навчанні молодших школярів, виявивши проблеми у формуванні техніки читання, освітні втрати з української мови та математики, а також труднощі у використанні чуттєвого досвіду та брак соціальних навичок. На необхідності

багаторівневого моніторингу освітніх втрат та їхньої компенсації через адаптивні навчальні програми та додаткові заняття наголошує Ю. Назаренко [6]. А конкретні методики роботи з учнями, що зазнали труднощів у навчанні з української мови та літератури пропонують І. Хворостяний [9] та Т. Яценко [10].

Дослідження Державної служби якості освіти (ДСЯО), проведене у 2022 році, засвідчило, що в першому півріччі 2022/2023 навчального року лише 15% закладів освіти функціонували в очному форматі, тоді як 30% учнів були позбавлені стабільного доступу до освітнього процесу. Аналогічні висновки щодо значної нерівності в освітніх досягненнях, зокрема відставання учнів із сільської місцевості на 4-5 років від їхніх міських однолітків, були підтверджені міжнародним дослідженням PISA-2022 [3, с.7].

Незважаючи на значний обсяг досліджень, залишаються прогалини у вивченні специфіки освітніх втрат в умовах тривалого воєнного конфлікту. Зокрема, недостатньо досліджено: вплив психологічної травми на освітні досягнення учнів; ефективність різних моделей організації центрів надолуження освітніх втрат; методики діагностики та компенсації освітніх втрат у старшій школі; вплив проєктної діяльності на розвиток ключових компетентностей здобувачів освіти; вплив використання цифрових технологій на подолання освітніх втрат; соціально-емоційне навчання як інструмент надолуження втрат.

Отже, сучасні дослідження освітніх втрат підкреслюють багатофакторність проблеми, необхідність системної діагностики та розробки ефективних механізмів компенсації. Впровадження комплексних програм і методик, що враховують індивідуальні потреби учнів, є ключовим кроком до подолання негативних наслідків освітніх втрат. У цьому контексті особливого значення набувають розроблення та реалізація ефективних стратегій підтримки учнів, які зазнали освітніх втрат. Необхідно зосередитися на мінімізації довгострокових наслідків воєнних дій на освітній процес та забезпеченні рівних можливостей для всіх учнів.

Мета статті полягає в обґрунтуванні комплексної моделі надолуження освітніх втрат, яка інтегрує загальношкільний, командний та індивідуальний підходи, та визначенні ефективних стратегій подолання освітніх прогалин в умовах кризових ситуацій..

Надолуження освітніх втрат – це складний, багатоаспектний педагогічний процес, спрямований на відновлення та актуалізацію раніше засвоєних знань, які були частково або повністю втрачені внаслідок кризових ситуацій, таких як збройні конфлікти, пандемії чи стихійні лиха.

На відміну від традиційного навчання, яке зосереджується на опануванні навчальної програми, розвитку особистості та враховує специфіку закладу освіти, надолуження освітніх втрат має на меті ліквідувати конкретні прогалини в знаннях, що виникли через перерви в навчальному процесі. Це, по суті, вирішення "локальної" навчальної проблеми, спричиненої конкретними викликами [5, с. 6].

Дослідження базується на трикомпонентній моделі надолуження освітніх втрат, яка передбачає комплексний підхід до вирішення цієї проблеми. Модель включає загальношкільний, командний та індивідуальний підходи, кожен з яких є необхідною складовою ефективною стратегії подолання освітніх прогалин.

Загальношкільний підхід передбачає створення системних умов для ефективного надолуження освітніх втрат на інституційному рівні. Ключовими елементами цього підходу є організація навчального часу, що включає гнучкий розподіл навчального

навантаження, використання вибіркового освітніх компонентів, таких як курси за вибором, факультативи, інтегровані курси та проєктна діяльність, а також розроблення розкладу, який надає можливості для додаткових занять і консультацій. Варто зазначити, що на сьогодні діє Типова освітня програма для 5-9 класів, яка надає можливість здійснювати перерозподіл навчального часу, що є дієвим інструментом для надолуження освітніх втрат.

Не менш значущим аспектом є створення системи підтримки на загальношкільному рівні, що охоплює впровадження послідовних етапів виявлення та допомоги учням з освітніми втратами: діагностику, індивідуальні консультації, групові заняття та корекційні програми, а також забезпечення психологічної та соціально-емоційної підтримки учнів.

Забезпечення ресурсами є ще одним важливим компонентом. Його сутність полягає в раціональному використанні наявних шкільних ресурсів, таких як кабінети, обладнання, бібліотека та онлайн-платформи.

Участь батьків, волонтерів сприяє не лише академічному успіху учнів, але й їхньому соціально-емоційному розвитку.

Важливим є також створення інклюзивного середовища, завданням якого є формування атмосфери підтримки, толерантності та взаємоповаги, а також створення умов для подолання труднощів у навчанні та сприяння розвитку кожного учня.

Командний підхід акцентує увагу на взаємодії та співпраці між учасниками освітнього процесу. Ефективними практиками в рамках цього підходу є, насамперед, спільне викладання (Co-teaching) - організація спільної роботи двох або більше вчителів в одному класі з метою використання різноманітних педагогічних підходів та індивідуальної підтримки учнів, а також застосування паралельного та альтернативного викладання. Важливою складовою є професійні спільноти, що передбачають створення та підтримку діяльності професійних спільнот для обміну методиками та стратегіями, а також проведення спільних семінарів, тренінгів і майстер-класів. Крім того, значну роль відіграє формування міждисциплінарних команд, до складу яких входять вчителі, психологи, соціальні педагоги та батьки, з метою комплексного вирішення проблем учнів. Менторство та наставництво, що передбачає залучення досвідчених педагогів для підтримки молодих вчителів, також є ефективною практикою.

Індивідуальний підхід зосереджується на індивідуальних потребах кожного учня. Ключовими елементами цього підходу є диференціація та індивідуалізація, що передбачає застосування диференційованих завдань та індивідуальних підходів до навчання, а також гнучкий розподіл на групи та використання паралельних уроків. Важливим є індивідуальний навчальний план, що передбачає розробку та реалізацію індивідуальних навчальних планів для учнів з освітніми втратами.

Невід'ємною частиною індивідуального підходу є формувальне оцінювання, що передбачає використання формувального оцінювання для відстеження прогресу учнів та коригування навчального процесу. Розвиток навчальної самостійності, що передбачає заохочення учнів до самостійного навчання та формування навичок саморегуляції, також відіграє важливу роль. Завершальним, але не менш важливим елементом є індивідуальна підтримка, що передбачає надання індивідуальної допомоги з боку вчителів, психологів та соціальних педагогів.

Результати дослідження підтверджують, що ефективне надолуження освітніх втрат вимагає системного та комплексного підходу. Впровадження гнучких моделей, що поєднують загальношкільні, командні та індивідуальні підходи, створює сприятливі умови для навчання та розвитку кожного учня.

Дослідження пропонує науково обґрунтовану модель надолуження освітніх втрат, що враховує специфіку сучасних викликів в освіті. Наукова новизна дослідження полягає в комплексному підході до вирішення проблеми освітніх втрат, що інтегрує різні рівні організації освітнього процесу. Теоретична значущість результатів полягає в їх практичній спрямованості та можливості використання для розробки та впровадження ефективних стратегій подолання освітніх втрат, сприяючи підвищенню якості освіти та забезпеченню рівних можливостей для всіх учнів. Перспективи подальших досліджень можуть бути пов'язані з поглибленим вивченням ефективності окремих елементів моделі та їх адаптацією до різноманітних контекстів освітньої діяльності.

Список використаних джерел

1. Бичко Г., Терещенко В. Навчальні втрати: сутність, причини, наслідки та шляхи подолання. Київ: УЦОЯО, 2023.
2. Діагностика та механізми подолання втрат у навчанні молодших школярів. Методичні рекомендації. Київ: Інститут педагогіки НАПН України, 2023. URL: <http://sur1.li/mirtq>
3. Дослідження якості організації освітнього процесу в умовах війни у 2022/2023 навчальному році» ДСЯО за підтримки SURGe. 2023, с. 7.
4. Локшина, О. та ін. (2022). Освіта в реаліях війни: орієнтири міжнародної спільноти: оглядове видання. НАПН України, Інститут педагогіки НАПН України.
5. Методичні рекомендації до програми з надолуження освітніх втрат «КЕЧ!» з української мови та математики за 1-3 класи. ГО «ГО ГЛОБАЛ», 2024.
6. Назаренко Ю. Освітні втрати: підходи до вимірювання та компенсації. Київ: Cedoss, 2022.
7. Оверченко М. Роль міжнародних та громадських організацій у подоланні освітніх втрат в Україні // Український педагогічний журнал. 2024. № 1. С. 65–73. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/723>.
8. Рекомендації щодо організації програми з надолуження освітніх втрат. МОН, ЮНІСЕФ, 2023.
9. Хворостяний І. Подолання освітніх втрат з української мови та літератури. Методичні рекомендації та приклади уроків. URL: <http://sur1.li/hnrgnu>
10. Яценко Т. та ін. Українська література. 5 клас: експрес-курс подолання освітніх втрат: практичний порадишник. Київ: Педагогічна думка, 2023. 58 с. URL: <http://sur1.li/mikxw>

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ХІМІЇ В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО ЧАСУ

Воробйова Л. Л.

КЗ «Полтавський міський багатопрофільний ліцей №1 ім. І. П. Котляревського»

Невід'ємними складовими нашого життя, які негативно впливають на навчання та фізичний стан, є тривога, стрес, страх. Вони призводять до зниження когнітивних функцій, тобто виникають складнощі із запам'ятовуванням, концентрацією уваги тощо. Подолати ці негативні емоції та забезпечити належну успішність у навчанні учитель може різними способами.

Зважаючи на те, що в сьогодишніх реаліях життя пріоритетною стала потреба бути в безпеці, вчителю бажано об'єднувати учнів на уроках у пари або групи, створюючи